

ТАКРИЗ .КИТОБИЁТ
ОБЗОРЫ.РЕЦЕНЗИИ
SURVEYS.REVIEWS

ТДУ 82

DOI:10.51844-2077-4990-2022-2-223-229

БА СУРОҒИ ҲАҚИҚАТИ МАЪНО ДАР ШЕЪРИ АСИЛ **Нуров Нуралӣ Норович**, доктори илмҳои филология, профессор, муовини директори Пажӯҳишигоҳи илмию тадқиқоти илмҳои ҷомеашиносии МДТ “ДДХ ба номи акад. Б. Гафуров (Тоҷикистон, Хучанд)

В ПОИСКАХ ИСТИНЫ СМЫСЛА В СВОЕОБРАЗНОЙ ПОЭЗИИ **Нуров Нурали Норович**, доктор филологических наук, заместитель директора НИИ социальных наук ГОУ «ХГУ имени акад.Б.Гафурова» (Таджикистан, Худжанд)

IN SEARCH OF THE TRUTH OF MEANING IN PARTICULAR POETRY **Nurov Nurali Norovich**, Dr. of Philology, Professor, deputy director of the Scientific and Research Institute of Sociological Sciences under the SEI “KhSU named after acad. B.Gafurov (Tajikistan, Khujand), **E-mail:** nurali74@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: Суруш, дафтари шеър, газал, шеъри суннатӣ, шеъри нав, навардозӣ, таркибсозӣ, тасвиروفаринӣ, хунари шоирӣ, тарзи тоза, маънӣ, андеша

Дар мақола маҷмӯаи ашъори шоир ва фарҳангшигори тоҷик Абдуҷаббори Суруш “Ишқ аз сӯи Худост” (Хучанд, 2019.-176 с.) нақду баррасӣ шудааст. Муаллиф дар ҷараёни муаррифи ва баррасии китоб бар ин натиҷа расидааст, ки Абдуҷаббори Суруш яке аз шоирони нешгоми шеъри имрӯзи тоҷик ба шумор меравад, ки ҷӣ дар қолиби суннатӣ ва ҷӣ дар шеъри нав тозақориҳое аз худ ба зухур расонидааст, ки он неш аз ҳама дар офариниши маъно, шеваи тоза баён, тасвиросозӣ, бозтоби андешаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ, таҷаддуд дар қолибу сохторҳои шеърӣ ҷилвагар аст. Дар заминаи таҳлили афкори донишмандони муосир, ки бархе замони газалро ба поёнрасонида унвон кардаанд, муаллифи мақола дар асоси газалҳои дар маҷмӯаи мазкур воридшудани Суруш собит намудааст, ки газал дар шеъри имрӯзи тоҷик тозағиҳое дар офариниши маъно, ҷойгузини тасвиру таркибҳои тоза рӯ ба таҷаддуд дорад ва сурудаҳои ин шоири тозапайгом бозгӯи ҳақиқати ин амр ба шумор мераванд.

Ключевые слова: Суруш, сборник стихов, газель, традиционная поэзия, новая поэзия, новаторство, словосочетания, смыслотворчество, поэтическое искусство, новая манера, смысл, мысль

В рецензии рассматривается сборник стихов таджикского поэта Абдуҷаббори Суруша “Любовь от Бога” (“Ишқ аз сӯи Худост”). В ходе рецензирования книги автор пришел к выводу, что Абдуҷаббор Суруш является одним из ведущих поэтов современной таджикской поэзии, который как в традиционном, так и в новом стиле внес свои уточнения, заключающиеся, прежде всего, в создании смысла, свежего стиля выражения, в образности, отражении философских, социальных идей, обновлении в закономерностях и структуре поэзии. Анализируя мнения современных ученых, которые назвали эпоху газели завершенной, автор статьи на основе газелей, вошедших в данный сборник Суруша, доказал, что газели в современной таджикской поэзии имеют новшества в создании смысла, замене новых образов и композиций, а сам поэт передает красивым слогом правдивые мысли.

Key words: Surush, collection of poems, ghazal, traditional poetry, new poetry, innovation, phrases, meaning creation, poetic art, new manner, meaning, thought

The review dwells on the collection of poems by the Tajik poet - Abdujabbor Surush “Love from God” (“Ishq az sui Khudost”). In the course of reviewing the book, the author comes to the conclusion that Abdujabbor Surush is considered to be one of the leading poets of modern Tajik poetry, who, both in the traditional and in the new style made his own clarifications consisting primarily in the creation of meaning: fresh style of expression, imagery, reflection of philosophical, social ideas, renewal in the patterns and structures of poetry. Proceeding from the analysis beset with opinions of modern scientists which called the era of ghazal finished. Designing on the premise of ghazals included in this collection he proves that ghazals in modern Tajik poetry possess innovations in creating meaning of replacing new

images and compositions. The relevant new poet is the narrator of the truth of the relevant affairs. The poetry of the eloquent poet Surush is considered to be the truth of this saying.

Шояд аз азал вожаи шеърӯ шоир ва ишқу ошиқ канори ҳам будаанду бо ҳам будаанд. Ҳарчанд мо ба суроғи таърихи хузури аввалин шеър меравему онро ба ину ону фалону фалон мансуб медонем ва боз ҳам барои донишҷӯён дар посухи пайдоиши шеър ва нахустин гӯяндаи он ба ҷустуҷӯи ведахову “Авасто”-ву готҳои Зардушт меравем ё гоҳе ба худ мегӯем, ки шояд Маншури Куруш ҳам намунае аз шеъри сапед будаву баъдан мерасем ба Баҳроми Гӯру Абуҳафси Суғдиву устод Рудақӣ, аммо дар асл тафсири шеър ва чигунагии асли зуҳури он ҳам шарҳу баёни ин байти Мавлоноӣ Ҷомист:

***Пеш аз он рӯзе, ки гардун хоки одам месирӣшт,
Ишқ дар обу гилам тухми таманноӣ ту кишт.***

Шояд нахустин ҳарфе, ки Ҳазрати Инсон ба забон овард, аввалин шеъри башарият буд, зеро чун гуфтаанд, ки чон ба тани хокии инсон танҳо зери навозиши ной ва танини мусикии он, ки ба қавли Мавлоно аз ҷудоӣҳои шикояткунон ворид гашт ва инсон ҳастӣ пайдо кардаву аз хузури хеш дар ҷаҳони омадшуд паём дод. Гӯянд нахуст атсае заду садо баровард ва салом дод, ба сапеда, ба дарахту оина ва ҳарчӣ қабл аз ӯ ҳаст шуда буд дар шаш рӯзи нахустини офариниш. Ва аввалин саломи Инсон ишқ буд ва шеър...

Чун шикоят аз ҷудой, асли ишқ ҳаст, худ зеботарин шеър ҳам ҳамин аст, ки ҳамеша дилҳои инсонро ба ёди ӯ мебарад. Диле, ки аз азал Ишқро армуғон овардааст ва он садо ҳам аз андаруни ҳамон найе танин меандозад, ки ҳарифи ҳар ки аз ёре буридааст, мебошад. Чун дил маҳзари оинаи таҷаллоӣ ӯст ва ба қавли Мавлоноӣ бузург:

***Худои Азза ва Ҷалл гуфт нагунҷидам,
Даруни арзу само, ҷуз ки дар дили инсон.***

Пас агар ишқу шеър бо ҳамаанд, ҳарду ҳамонанд, ки пеш аз сиришта шудани хоки Одам ҳамроҳ бо он ду ҳарф, ки асли калимаву шеър низ ҳамон аст, яъне кофу нун ба дили инсон роҳ ёфтанд. Барҳақ, Бедил ҳам ҳамин матлабро дар назар дорад, ки

***Ҳар дил набарад чошнии доғи муҳаббат
Ин отаиши беранг насӯзад ҳама касро [1, с.192].***

Шоирӣ муосири тоҷик Абдучабборӣ Суруш ҳам дар давоми роҳи шинохти ҳамин ҳақиқати ишқу шеър аз ин ҷодаи бузургӣ бузургони гузаштаи мо омадааст, то ин пайраҳаи худро ба самти рӯшани маърифати шеър фатҳ кунад ва барои мо дар вурудгоҳи ин тариқат ҳарфи бисмиллоҳи хешро бо ҷумлаи кутӯҳу муъҷаз ва шоирона баён мекунад, ки “Ишқ аз сӯи Худост”.. Ва паёмашро барои насли фардо боз ҳам дар ҳаҷми ҳамин се ҳарф тафсир месозад:

Бар одами фардо дуруди ман ишқ аст...

Дафтари ашъори Суруш бегумон пайраҳаи тозаӣ дигареро аз ин шоир муаррифӣ мекунад. Каломи Суруш дар ҳар маҷмӯаи шеъри ӯ ба қавли Бедил либоси таҷаллуд ба бар дорад. Аз “Фарёди силсилаи хомӯшӣ” то “Симоби маҳбус” роҳе дигаргунаро тай мекунад, ки ҳосили кушоишҳо, маърифату шинохтанҳои худӣ ӯянд ва баъдан дар “Салиби сафед” мусофират мекунад пушт ба пушт то Ҳазрати Инсон ва аз он ба ғорҳои соқити асотир. Агар бихоҳем ба шеъри сапеди имрӯзи Тоҷикистон баҳои сазовор диҳем, бегумон ҳамин маҷмуи “Салиби сафед” яке аз маҷмӯаҳои метавон бар пояи он дар шинохти шеъри нав сухан кард, ки аллақай соҳибназарон бар он баҳои худро додаанд. Баъдан дар “Ҷазираи танҳой”- у “Дарахт, сапеда ва оина” шеваи дигарро пеша мекунад ва боз ҳам дар ҷустуҷӯи роҳу равиши ҳосаи хеш аст. Аммо дар ду маҷмӯаи охираш, ки яке бо номи “Фарёди ёдҳо” ва дигаре “Ишқ аз сӯи Худост” ҳам дар шинохти ҳақиқати зиндагонӣ ва аслу моҳияти он, ҳам шеваи нигаришу нигориши Суруш дигаргуна аст. ӯ дар ин фосила дар миёни роҳест, ки варо ба сарманзили мақсуд ё ба таъбири орифон ҳафтшаҳре мебарад, ки поёни он ҳамон ишқ аст. Яъне ҳамон асолати шеър. Суруш ин ҳарфу ҳадафро ҳанӯз дар маҷмуи “Фарёди ёдҳо”, вақте ки дар нишмангоҳи вуруд ба табақаи дигаре аз ҳафтошёнӣ шеър қарор дорад, чунин тафсир мекунад:

***Вақте сухан дар ишқ мепечад, сухан ишқ аст,
Мазмуну маъноӣ тамомӣ шеъри ман ишқ аст [7, с.7]***

Мисраи дувуми ин байти матлаъ тафсири комили ҳар ду маҷмӯаи ашъори Суруш аст. Вақте ба ҷаҳони ин сурудаҳои саршор аз шинохти ҳақиқати ишқ, роҳи вуруд пайдо мекунем, дигарборӣ ба ҳақиқати ин сухан итминон ҳосил хоҳем намуд. Воқеан, ҳар ҳарфу ҳичо, ҳар сатру ҳар байт ва ҳар шеъри ин маҷмуа саршор аз шароби ишқанд ва эҳсоси самимонаи баёни “дӯст доштан” дар оинаи ин калом таҷаллӣ дорад. Шояд шеъре дар ин маҷмӯаҳо бидуни вожаи Ишқ

натавон пайдо намуд. Ҳофиз агар ба рӯзгори хеш моро ҳидоят дода буд, ки бояд чашми басирати хешро боз кунему ба ҳамаи зарроти чашм бо чашми ишқшинос назар афканед, чун ламаъоти офтоби ишқ дар ҳама ҷои олам мучассам аст ва дар ҳар зарра метавон таҷаллии хуршедро мушоҳида намуд:

*Ҳама кас толиби ёранд, чӣ хушёр чӣ маст,
Ҳама ҷо манзили ишқ аст, чӣ масҷид чӣ кунӣшт [9].*

Суруш аз ин ҳидоятномаи Ҳофиз барои худ чароғе ба даст мегирад, то фаротар биравад ва аз озмудаҳояш дар роҳи ишқ ва таҷрибаи андӯхтааш ҳарфи бовар ба забон оварад. Ин аст, ки ӯ аз андаруни дунёи ишқ, ки тариқи сидқу ихлосу бовар раҳ кушодаву ба кашфу маърифати он расидааст, суҳан мекунад:

*Вақте касеро дар диёре дӯст медорӣ,
Боду ҳавову обу хоки ин ватан ишқ аст... [7,с.7].*

Оре, ин ҳамон диёрест, ки Суруш бо бовар ба ояти аз сӯи Худо нозилшуда будани дӯст медорам, ба он раҳ кушодааст. Аз ин рӯ, ҳатто вақте саропо вучуди вай аз дарди дилу дарди сару тан месӯзад, дар маҷмӯи ин ҳама ранҷу дардҳо низ таҷаллои лутфу инояти Ҳазрати Ишқро мешиносаду боз ҳам ба будани он ҳарфи шукр ба забон меоварад, чун ӯ ба мисли Абулмаъонӣ ба ин бовар ҳаст, ки “чу шабнам сар ба муҳри ашқ меболад нигоҳ он ҷо”:

*Дар лолаи дил баски печаквора мепечад,
Дарди дилу дарди сару дарди бадан ишқ аст [7,с.7].*

Суруш дар нахустин шеър, ки ҳамноми маҷмуаи ӯст, яъне “Ишқ аз сӯи Худост” бовар бар ин ҳарфи хешро, ки фарози ҳамаи боварҳост, тафсир мекунад. Ӯ ба ин нукта эътимод дорад, ки:

*Дӯстат медорам!
Ояте ҳаст, ки аз сӯи Худо дар дили мо меояд,
Ва зи лабҳо ба ҳаво мепечад
То ҳаво низ пур аз замзамаи Ишқ шавад
ва ҳаворо шунавад ёр ва гӯяд:
Дӯстат медорам!
Ва ҳаворо бикашад низ нафас ёр ва гӯяд
Дӯстат медорам! [7,с.3]*

Суруш ба ин ҳарфи хеш ба пояи таҷрибаҳои бузургони гузашта ва фаротар аз ҳама санчидаҳои худ бовар дорад ва хонандаи худро ҳам талқин мекунад, ки бояд ба иноёти Худо эътимод намуд, яъне ишқ ояте аз файзи илоҳист. Манзур аз боварҳои Суруш ба таҷрибаҳои бузургони пешини мо ҳамон нуқотест, ки қаблан ишорат рафт, ба ҷанбаи улвӣ доштани Ишқ дар паёми пешиниён, яъне чун Хайём, ки хуршеди сипехри безаволи хондаву Мавлоно, устурлоби асрори Худо шинохтаасту устод Лоиқ шӯълаи субҳи саодат. Ва устод Фарзона бо таъкид ба ҳузури Ишқ аз азал “ман омадам, ки гӯям ишқ аст миллати ман...” гуфтаанд. Суруш ҳам бо ҳамон бовар бар инояти Илоҳӣ будани Ишқ онро чун хун дар рағҳои вучуди инсон мешуморад, ки мавҷи садо мешаваду ба ҳаво мепечад. Ин садоест, ки дар тафсири шоир дилро ба дил мепайванд ва аз ё аз диле мехезад, то бирасад бар дили дигар ва боз ҳам гӯяд “Дустат медорам”. Дар каломии суҳанвар ин садо ҳарфи оддӣ нест, балки мавҷи садоест, ки аз ғайб меояд ва аз лабҳои азизони Худо хоҳад рехт. Пас, боз ҳам бовари шоир бар ҳамин паём чилва мерезад, ки на ҳар дил саодати таҳаммули ин бори амонати Ишқро таҷриба мекунад ва аз файзи он маҷзуб мегардад:

*Дӯстат медорам!
Ин каломе нест- ин мавҷи садоест зи ғайб,
Ки зи лабҳои азизони Худо мерезад!
Ҳар забоне, ки ҷудо аз дилу ҷон аст-
Дастгоҳи сухани шайтон аст.
Ва ягон аҳримане ҳеч намеёрад гуфт:
Дӯстат медорам! [7,с.3]*

Ин маънӣ, ки тафсири қудсияти Ишқ дар он чилваи равшан дорад, дар шеъри дигар аз шоир бо номи “Ишқи ҳамеша осмонист” бо шевае дигаргуна тафсир шудааст. Ӯ ҳамеша бар ҳамин бовар ҳаст ва ин эҳсоси равшан ба кӯмакаш дар тафсири ин оёти ишқ меояд, ки ҳар кас сазовори ин лутфу иноёти Кирдугор нест ва агар Ишқ бимурд, пас аз он заминист ва агар ҳамеша зинда мемонад, он баринӣ ё осмонист:

*Ширини ман!
Муҳаббат аз осмонҳост
Ҳар кас сазои меҳру лутфи Худо нест,
Ишқе, ки зуд мирад, ишқи заминист,
Ишқе, ки зинда мемонад, ишқи осмонист [7,с.6]*

Яке аз тозагиҳои равиши суханвар дар ин маҷмуаи ӯ офариниши образи мухотаб аст, ки бо мурочиат ба ӯ ҳама андешаву афкори ирфониву фалсафӣ, матолибу маъонии рангини ҷаззоби шоирона, андешаҳои иҷтимоӣ, дар умум ҳарфҳои дили хешро шоирона тафсир мекунад. Ширин ҳамон Шохинаботи Хофиз барои Суруш аст, ки ба ӯи вай ҳама ҳадиси хешро, ки ҳосили дардҳои андарунии ӯ аз шинохти иҷтимоӣ, фалсафаи зиндагӣ, ҳақиқати вучуди инсон дар рӯи замин ва амсоли ин ба шумор мераванд, фаро мерезад. Ширин аст, ки Суруш дар оинаи вучуди ӯ фаязони Илоҳӣ будани Ишқро шинохтааст ва раваннаҳое аз ҳар сӯ ба тафсири Сураи Ишқ кушодааст, яъне “Дӯст медорамат”, -ро паёми ғайбӣ ва оёте улвӣ фаҳмидаву шунидааст, ки ба дили ӯ ва ҳар ки эътимоду хулус ба ҳақиқати эъҷозии Ишқ дорад, ҷой гирифта. Чун Ширин ҳам ҳамсухбату ҳаминишинӣ ғайбӣ ва ҳамон маъшуқи ормонист, ки барояш паёми Ишқу шеърро аз ғайб меоварад. Ва эъҷозии ҳамин паёми саршори ишқ шеър аст барои устод Суруш. Ин ҳақиқатро ҳуди ӯ шоирона тафсир мекунад:

*Эъҷозии Ишқи дилнишину дилрабои туст,
Мазмуни шеъри шоири исқодарӣ, Ширин [7,с.42]*

Унсӯ ҳаминишинӣ ғайбӣ бо Ширин аст, ки гоҳо дар як шеър Суруш чандин мавзӯ ва чандин нуқоти зиндагонии имрӯзро тафсир мекунад ва ин шеваи баён мисоли онест, ки гӯё шоир дидаву шунида ва маърифату бардошти хешро ба мухотаби хеш нақл мекунад. Дар умқи ин гуфторҳо нуқоте мармуз дар шинохти иҷтимоӣ ва мушқилоти зиндагонии инсонҳо шарҳу тафсир мешаванд. Масалан, вақте дар шеъри “Эй кошкӣ, парранда мебудам” Суруш мефармояд:

*Медонӣ? Эй Ширини ман, Ширин!
Дар мошини танги мусофиркаш
зае гамнокро дидам,
Эҳсос кардам, ки дилаш аз дард меларзад...
Шояд муҳочирбаччаяшро
ин зани бечора ёд овард?
Дар кӯча дидам... дар канори роҳ
як охири барги дарахте ҳам
зи бодӣ сард меларзид... [7,с.9]*

Ин ҷо ҳақиқатҳое аз зиндагонии ҷорӣ мо тасвир ёфтааст, ки бо шеваи ҳоси шоирона шарҳу тафсир ёфтаанд. Суруш аз чехраи ғамнокӣ як зани дар мусофиркаш нишаста нахуст меҳонад ба даруни вай роҳ кушояд ва бо шеваи хеш дардҳои ӯро тафсир кунад, яъне шояд ба ёди фарзанди мусофири хеш афтадааст. Ба тафсири ин андешаҳо низ ӯро ҳамон ёду ҳаёли мухотаби ғайбиаш мекашонанд ва шояд барои ҳамин ҳам ормони парранда будандро дар худ мепарварварад, то парранда ба сӯи лонаи он мухотаби ғайбии хеш биарад. Вале ҳамон боз ҳам дар нигоҳи шоиронаи Суруш ларзиши охири барги дарахт аз бори сарди ҳақиқате аз зиндагонии инсонҳо тафсир мешавад, яъне ҳузури тирамаҳ ё фарҷоми он ва фарорасии айёми сардиҳо, ки ҳамагӣ шорехи ҳузни дарунии инсонҳоянд. Дар канори образи меҳварии шеъри Суруш, дар анвои шеъри сапеди вай ҳузури чанд нафари дигарро дар ин суруда ба мушоҳида мегирем, сар карда аз зани маҳзуни шояд ба ёди писари муҳочираш афтада, духтаре, ки ашқ мерезад шояд аз аввалин шикаст дар роҳи Ишқ ва парандае, ки шоир дар орзуи ба он шабех шудандро ба дил мепарварад. Дар ҳузури ҳар яке, ки ба асоси мушоҳидаҳои шоир аз хиёбони зиндагонӣ ба кучаҳои ҳаёли вай ва аз он ба қаламрави шеъри вай раҳ меёбанд, ҳақиқатҳое аз зиндагонии ҷорӣ инсонҳо тафсир мешаванд. Аммо дар фарҷом ҳуди Суруш ҳақиқати ин амри шоиронаи хеш эътироф мекунад, ки: *Ширини ман, Ширин!*

*Дар ҳарфҳои ман иширотҳои мармузанд,
Мазмуни рамзу розҳои ҳарфҳоямро
ту медонӣ...
“Эй кошкӣ парранда мебудам!”
— нидое ҳаст ирфонӣ -рамзе, ки дорад дар бағал
сад дарди инсонсӯзи инсонӣ... [7,с.9].*

Воқеан, ҳамин хисси паранда будан дар шеъри Суруш, ки ба маротиб такрор мешавад, тафсиргари садҳо рамзу рози зиндагонии инсонист, зеро гоҳе, ки ҳузн рӯзгори одамиро ихота мекунад, уро беихтиёр иштиёқи паранда будан фаро мегирад, то биравад ба гӯшаҳое аз болотарин шоҳаҳои дарахт, то бо замоне дар кӯи танҳой бо ҳештан бошад. Аммо гоҳи дигар воқеан Ишқ аст, ки инсон меҳоҳад ба хоҳири висоли ёр паранда шавад, то ба ҳафтумин шаҳри Ишқ, канори тирезаи хонаи Лайлои худ биравад. Ғаҳе дигар ба хоҳири он паранда будан меҳоҳад, ки парвоз кунад чун парандаҳои муҳочир, то ба дидори азизони дар муҳочират будаи хеш бирасад ва амсоли ин...

Албатта, роҷеъ ба ин шеваҳои шинохти Суруш ва таҷрибаҳои тозаӣ ӯ дар шеъри сапед ва тафсирҳои чандгонааш дар ояти Ишқ ва ҳақиқати он ҳарфи зиёд метавон ба забон овард. Баробари ин, равиши маърифатхояш аз паҳноӣ зиндагонии имрӯз ва баёноти матолиби муҳими иҷтимоӣ, бозтоби афкори фалсафӣ, дарки ҳақиқатҳои рӯз тавассути таркибсозии шоирона, тасвирҳои ҷаззоб ва фаротар аз ҳама эҷоди образҳои тоза сураат гирифтаанд, ки ҳамагӣ нигариш ва нигориши дигаргуна, сабки шеваи баёни суханварро тавзеҳ медиҳанд.

Нуктаи қобили таваҷҷуҳи дигар дар каломи Суруш боз ҳам таҷрибаҳои навини ҳунарии ӯ дар каволиби шеъри суннатӣ ба шумор меравад. Зимни мутолеаи ғазалҳои дар ин маҷмуа ҷойгирифта, нахуст ба ёди он мабоҳисе афтадам, ки солҳои шастуму ҳафтодуми асри гузашта дар адабиётшиносӣ роҷеъ ба наву кухнагии жанри ғазал ба миён омада буд ва баъдан як гурӯҳ аз шоирони навгарои кишварҳои форсизабон низ ҳамин эътиқоди хешро бо ҳар роҳи шева баён доштанд. Дар адабиётшиносии тоҷик ин бахс ҳарчанд аз “Мактуби кушода”-и шоир Ғаффор Мирзо, ки дар ҳафтаномаи “Адабиёт ва санъат” аз 10 июли соли 1986 ба ҷоп расид, оғоз шудааст, вале дар ҳавзаи адабиёти муосири кишварҳои форсизабон шояд пештар шуруъ гардида. Ба ҳар ҳол, яке аз шоирони навгаро Аҳмади Шомлу муътақид буд, ки “Ғазал шеъри замони мо нест” [8,с.63] Устои шеъри муосир Нодир Нодирпур ҳарчанд ба ҷовидонагии ғазал эътимод дорад, аммо ишорат мекунад, ки “Даврони ғазал саромадааст, аммо ғазал ҷовидон аст” [8,с.63]. Шоирони маъруфи ғазалсарои муосири Эрон Симини Бехбаҳонӣ, бошад, назари хешро дар ин маврид чунин баён доштааст: “Ба назари ман, мушкили ғазали имрӯз тақлид аст. Муҳтавои ғазали имрӯз бояд завобити ғазали қадимро ба дасти фаромӯши биспорад” [8,с.63]. Воқеан, ҳамин бахши поёнии ин андешаи Симин қобили истиқбол аст ва бегумон аллакай аксари шоирони муосири мо чун Муъмин Қаноат, Лоик Шералӣ, Бозор Собир, Гулназар, Фарзона, Низом Қосим, Муҳаммадали Аҷамӣ, Озарахш, Давлати Раҳмонӣ, Озар ва дигарон ин назарро собит карданд, ки дар ғазал ҳам метавон сухани тоза гуфт ва ҳаргиз ин навъи суннатии шеър куҳан шудан надорад. Суруш ҳанӯз дар маҷмуаҳои қаблии хеш, аз ҷумла китоби “Салиби Сапед” тавассути қорбурди анвоъи камистифодаи авзони шеърӣ таҷрибаҳои тозае дар ин навъи шеъри суннатӣ ба анҷом расонида, ин назарияро собит сохта буд, ки воқеан метавон ҳанӯзам дар навъи ғазал ибтикороте анҷом дод. Баробари ин, дар ғазалҳои шоир рӯҳи замон ва зиндагонии ҷорӣ мо низ навъе тозагии ифодаву баён ато кардаанд. Аз ин қабил таҷрибаҳои дигаргуна дар ин маҷмуа низ ба мушоҳида мерасад, ки ба равиши тозаӣ дар ин росто пешгирифтаи шоир таъкид меварзад. Ба як намуна аз ин навъ таҷрибаҳои тозаӣ Суруш дар ғазал рӯчуъ мешавад:

Ошиқтар аз Маҷнун биё!” ҳои туро ман дӯст медорам.

“Бе ман марав бар ҳар кучо!” ҳои туро ман дӯст медорам.

Медонам, эй Ширини ман, метарсӣ аз андешаи дурӣ,

“Ҳаргиз машав аз ман ҷудо!” ҳои туро ман дӯст медорам.

Вақте Худо нохост месозад маро аз чаими ту пинҳон,

“Охир чароӣ камнамо?” ҳои туро ман дӯст медорам.

Вақте ки мегӯям “туй аз ман, манам аз ту, Худо шоҳид!”

“Шукри Худо -шукри Худо!” ҳои туро ман дӯст медорам.... [7,с.5].

Агар таҷрибаи Суруш дар яке аз баҳрҳои камозмуда агар аз тозакориҳои ӯ маҳсуб ёбад, аз назари дигар қорбурди як навъ равиши мукола ҳам сабки баёни ғазалро ҷаззоб гардондааст. Ин усули нигориш имконият додааст, ки таркибҳои нодири маҳфуз дар фарҳанги мардумиро шоир ба ҳаде шоирона ба қор гирад, ки онҳо назокати сухани Сурушро таҳким бахшиданд. Ин ҷо аз таркибҳои “Бе ман марав бар ҳар кучо”, “Охир чароӣ камнамо”, “Худо шоҳид”? “Шукри Худо” ва амсоли ин дар шумори чунин таъбирҳои қарор доранд, ки ҳарчанд бар пояи муколамаҳои шоир бо муҳотаби хеш ба қаламрави шеър кӯч бастаанд, аммо ҳамон назокату

чаззобияти дар фарҳанги мардумӣ доштаи онҳо низ дар таркиби ғазал бо шевае нотакрор ҳифз шудааст.

Дар баробари ин, Суруш дар қолиби вазнҳои рубой ва дубайтӣ низ ғазалҳои чаззобе сурудааст, ки навъе таҷрибаҳои тозаии шоиронаи ӯро тафсир мекунад. Аз ҷумла, ин ғазал, ки аз оғоз сабку вазни рубоиро ба хотир меоварад, саршор аз назокатҳои хос ҳам дар вазну оҳанг ва ҳам шеваи нигориш маҳсуб мешавад:

*Пур гашта эи доғи ғам пиёлачаи дил,
Холӣ нашуд аз алам пиёлачаи дил.
Ширини ман! Аз рӯзи азал санги қазо
Бишкаст ба сад ситам пиёлачаи дил.
Киштичаи намкашидаро мемонад,
Дур аз ту кашида нам пиёлачаи дил.
Ширини ман! Оҳ, мо ба ду дасти адаб
Додем ба дасти ғам пиёлачаи дил.
Чун менигарам, катиба аз хун дорад,
Аз дасти ту, эй қалам, пиёлачаи дил [7,с.89].*

Дар баробари чунин таҷрибаҳои шоирона ин ҷо корбурди ибораи “пиёлачаи дил” дар мақоми радифи он аз ҳар ҷиҳат шеваи баёни онро пуртаъсир ва чаззоб гардондааст. Ин ҷо низ ҳамон назокати усули ифода дар фарҳанги мардумӣ, ки шоир онро бо сабки шоирона маҳфуз доштааст, ба ҷилва омада. Ҳамзамон, таркибҳои “киштичаи намкашида”, “нам кашидани пиёла”, “бо ду дасти адаб ба ғам додани пиёлачаи дил” ва амсоли назокати сабки сухани ва равиши баёни шоиронаро афзудаанд. Қолиб он аст, ки ҳамон таъбири маъруфи Ҷоми Ҷамро, ки дар шеъри ирфонии мо тимсоли дили инсонии ориф медонанд, Суруш бисёр шоирона ва бо риояи таносуби нодири сухан ба кор гирифтааст:

*Ман дар ту ғизони Ишкро мебинам,
Эй нусхаи Ҷоми Ҷам - пиёлачаи дил! [7,с.89].*

Аз ин қабил таҷрибаҳо дар анвои шеъри суннатӣ, ки дар сурудаҳои шоир дар ин маҷмуа ба ҷашм мерасанд, ин ҷо бештар аз ин метавон тафсир кард. Ҳатто бо канори ҳам овардани чанд рубой ё дубайтӣ, ки аз диди бофти маъноӣ ва ғоявӣ ба ҳам пайванди амиқ доранд, эҷоди навъе шеъри ҷаҳорпора ҳам дар шумори ин таҷрибаҳои шоирона қарор доранд, дигар аз тозақорихҳои каломии Сурушро ба ҷилва меоварад. Ин ҷо метавон садҳо таркибҳои тозаии шоиронаро аз ин шоири навгаро баршумурд, ки дар батну матни ашъори нави шомили ин маҷмуа қарор гирифтаанд ва чун ин мавзӯ дар навиштае дигар аз ин ҷониб муфассал баррасӣ шудааст, рӯчуи дигарбора ба онро ҷоиз нашуморидем. Вале ишорати ҳамин нукта кофист, ки дар ҳар маҷмуаи устод Суруш яке аз равишҳои муайянкунандаи тозақорихҳои шоир рӯчу ба офариниши таркибҳои нави шоирона ва хосатан дар ин маҷмуа корбурди вожагони зебову нодири роиҷ дар фарҳанги мардумӣ ба шумор меравад, ки албатта кори пажӯҳише ҷудоғона ба шумор меравад.

Дар умум, бо мутолеаи китоби нави Суруш “Ишқ аз сӯи Худост”, ки бегумон онро тафсире аз Сураи ишқ ҳам метавон унвон намуд, ба ин нукта дигарбора эътимоди мо хоҳад афзуд, ки ӯ шоирест, ки ҳаргиз ҳарфу ҳадиси гузаштаи худро такрор намекунад ва агар гоҳе такрор ҳам ба назар расад, он аз дид ва равшанӣ дигар аст, ки бояд ба суроғи ҳақиқати маъноӣ он ба тарҳи вожаву таъбирҳо ва шеваи баён жарфтар фуру рафт. Суруш ҳамеша ба суроғи сухани тоза аст ва ҷаҳони андеша, фарохноии нигоҳи шоиронаи вай мунҳасир ба як ҷазову замони маҳдуд нест. Гузаштаро метавонад ба имрӯз бепайвандад ва имрӯзро ба фардо ва фардору ба фардохҳои дигар. Меҳвари ин ҳама иртибот паёмҳои саршор аз тафсири Ишқи лоязолии Уст. Баробари ин, мутолеаи ин маҷмуа моро ба шинохти ин ҳақиқат итминон мебахшад, ки шеъру ишқ ҳар ду атияи илоҳӣ ҳастанд ва шоирӣ ҳам лутфе аз Кирдугор...

ПАЙНАВИШТ:

1. Бедил, Мирзо Абдулқодир. Нусхаи илмӣ-интиқодии ғазалиёт. Ба эҳтимоми Абдулвахҳоби Фоиз. Ҷ.1. / Мирзо Абдулқодир Бедил.–Рутердом [Нидерландия]: ISKAMP printing, 2018.–740 с.
2. Гулназар.Лоике чун Лоике / Гулназар.- Душанбе: Сурушан, 2000.- 82с.
3. Суруш. Фарёди силсилаи хомӯшӣ/Суруш. –Хучанд: Хуросон, 1997.-112. с.
4. Суруш. Салиби сафед/Суруш. –Хучанд: Наргис, 1999.-188 с.
5. Суруш. Симоби маҳбус/Суруш.–Хучанд, 1998.-87 с.

6. Суруш. Фарёди ёдҳо/Суруш.- Хучанд: Нури маърифат, 2018, -152 с.
7. Суруш. Ишқ аз сӯи Худост/Суруш.- Нури маърифат, 2019. – 176 с.
8. Ҳамроев, Равшанкул Замонович. Поэтикаи ашъори Гулназар. Диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ/ Р.З. Ҳамроев– Душанбе: 2019.- 191.
9. Шерозӣ, Ҳофиз. Девон. Таҳияи матн аз Шарифмурод Исрофилниё / Ҳофиз Шерозӣ.– Душанбе: Адиб, 2015.– 480 с.

REFERENCES:

1. Bedil, Mirz Abdulqadir. Scientific-critical version of ghazals. According to Abdul Wahhab Faiz. – V.1. / Mirzo Abdulqadir Bedil. - Routerdom [Netherlands]: ISKAMP printing, 2018. - 740 p.
2. Gulnazar. Like a flower / Gulnazar. - Dushanbe: Surushan, 2000. - 82 p.
3. Search. Scream of silence series. - Khujand: Khorasan, 1997. - 112. p.
4. Search. White cross. - Khujand: Nargis, 1999. - 188 p.
5. Search. Imprisoned mercury. - Khujand, 1998. - 87 p.
6. Search. Cry of memories. - Khujand: Light of Enlightenment, 2018. - 152 p.
7. Search. Love is from God. - Khujand: Light of Enlightenment, 2019. - 176 p.
8. Hamroev Ravshankul Zamonovich. Poetics of Gulnazar's poems. Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of philological sciences. – Dushanbe, 2019. - 191.
9. Shirozi, Hafiz. Divan: prepared by Sharifmurod Isrofilniyo / Hafiz Shirozi.- Dushanbe: Man-of Letters , 2015. - 480 p.